

Sobre retòrica i política, 2

JOAN FRANCESC
MIRA

Convèncer i moure a l'acció els assistents a un míting de masses ja no serà, doncs, resultat de la claredat i l'ordre de l'exposició, ni de l'elegància oratòria i la precisió de les idees: en el míting, el desordre i la improvisació, la invectiva directa, l'atac personal, l'insult o la burla, i sobretot l'adequació a allò que l'orador percep com a desig i expectativa dels oients, poden constituir recursos molt més eficaços que els de l'antiga retòrica clàssica. Així, el domini d'aquests recursos clàssics (ordre, argumentació racional, mètode, elegància i estil...) no és condició per a l'exercici de la "nova professió" de la política: qualsevol, doncs, sense cap preparació diguem-ne "tècnica", pot aspirar a l'èxit, convertir-se en un líder –en un "líder de masses", o en un "líder d'opinió": conceptes nous–, arrossegant la gent amb discursos abrindats, guanyar una elecció, dirigir un moviment polític, sindical o social. De tal manera que, en l'activitat política entesa o practicada com a activitat demagògica (però si "demagògia" vol dir moure o arrossegat el poble, hi ha cap polític que no la practique?), i en l'activitat intel·lectual, periodística o simplement social que s'hi relaciona de prop o de lluny, el discurs públic té necessàriament com a objectiu incitar a l'acció: de la pacífica i modesta acció de votar, a la revolució violenta. Es pot parlar, per tant, dient molt poques coses i mal dites, i tanmateix tindre un èxit notable, si els oients queden confusos i enganyats, però disposats en favor de qui parla i en contra dels seus adversaris: és, exactament, el sistema dels debats televisius (i dels líders inflats que fabriquen), i algun dia en parlarem... A la

mort de Pèricles, Atenes va ser dirigida, catastròficament, per una mena d'homes nous que sabien arrossegat el poble i l'assemblea amb discursos virulents: homes com Cleó, mercader de cuiros, Eucrates, cordeller, o Hipèrbol, fabricant de llàntries. Perquè aquesta és també una antiga tradició, portada a la seva màxima esplendor els nostres dies: Hitler, com sap tothom, era només un mal pintor barat, i demane disculpes als pintors. Quan les condicions de la vida política permeten –com ha de ser– que tothom pugui parlar en públic davant de tothom, la confusió general n'és un dels resultats inevitables. El "problema" (només és problema allò que té solució possible...), és que l'expansió del dret universal a parlar en públic –i de les oportunitats d'exercir-lo– ha anat acompanyada del descrèdit o la desaparició de la retòrica, de l'art de "parlar bé".

Amb els funestos resultats que se'n deriven, des de la paraula política fins a la paraula radiofònica, televisiva o de qualsevol altra espècie de sermons. Per-

què l'art de la retòrica implicava l'existència d'una posició, una "tesi", alguna cosa, idea o principi, que calia exposar i expressar ordenadament: calia donar forma a una matèria, per tornar a una altra fórmula ben clàssica. I quan es perd la forma, hi ha el gravíssim perill que la matèria es dissolga també en el no-res. I sense matèria i sense forma, ja m'exploraran què en quedarà, de tot plegat. Robots sense esme, parlant amb *langue de bois*, com diuen els francesos: amb llengua de fusta, reiteracions sense convicció ni contingut, sense gràcia, sense res. Llengua de buròcrata o de profeta sense profecies. Aquests mesos passats, primavera i estiu de l'any olímpic 2016 (per no parlar d'anys anteriors), si vostès han seguit els parlaments, declaracions i discursos dels grans líders polítics d'Espanya (inclosos els valencians i catalans, tot s'ha de dir), potser conclouran, com jo, que les raons dels uns i dels altres no són proporcionals a l'eficàcia persuasiva amb què s'expressen. Això, suposant fins i tot que les raons diverses siguin realment raons, és a dir, racionals i raonables. Sense oblidar –lamentement haver de dir-ho– que en el marc incomparable de la política espanyola, quan el parlament era obert i els parlamentaris parlaven, Mariano Rajoy, comparat amb els seus antagonistes, pareixia sovint un Ciceró gal·lec. Vull dir que, si hom recorda els discursos dels bons temps d'un Miquel Roca, un Guerra o un Felipe González, Rajoy i la resta semblen a penes aprenents ineptes, però enmig de la companyia present don Mariano pot arribar a semblar un clàssic. En tot cas és un professional i, encara que molt parcialment, controla un art perillósíssim si qui l'ha de combatre apareix apagat, ineficàç i trist, buit i reiteratiu. Les raons, sense retòrica, poden ser veritats impotents. I això els valencians ho sabem massa bé: repassem, per no oblidar-ho, la trista història dels últims trenta anys, o quaranta.

«ROBOTS SENSE ESME, PARLANT AMB 'LANGUE DE BOIS', COM DIUEN ELS FRANCESOS: AMB LLENGUA DE FUSTA, REITERACIONS SENSE CONVICCIÓ NI CONTINGUT, SENSE GRÀCIA, SENSE RES. LLENGUA DE BURÒCRATA O DE PROFETA SENSE PROFECIES»